

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus

Er beteckning: S2024/00085

Länsstyrelsen i Västra Götaland yttrar sig över
Narkotikautredningens slutbetänkande *Vi kan bättre!*
Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU
2023:62).

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västra Götaland (fortsatt Länsstyrelsen) tillstyrker utredningen med vissa kommentarer, med undantag för förslaget om nytt narkotikapolitiskt mål. Länsstyrelsen vill betona att förslagen kräver adekvata resurser.

Länsstyrelsen har inga specifika synpunkter på förslag och bedömningar inom området vård och behandling, men understryker vikten av att göra barnkonsekvensanalyser inför besluten. I linje med utredningen anser vi att det är viktigt att konkretisera regeringens nollvision genom ett program som innehåller insatser för att minska förgiftningsdödsfall orsakade av läkemedel och narkotika med ett tidsatt mål.

När det gäller förslaget på nytt narkotikapolitiskt mål så anser Länsstyrelsen att det bör kunna inrymma två ambitioner: minskad användning av narkotika samt minskade skador orsakade av narkotika. Länsstyrelsen saknar en analys av vad förslaget skulle innebära för barn och unga och anser att det finns en risk för negativa konsekvenser för denna målgrupp. Vi understryker vikten av att göra en barnkonsekvensanalys inför beslutet.

Länsstyrelsen bedömer att de förslag och bedömningar som lämnas inom det förebyggande området sammantaget kan bidra till ett

kunskapsbaserat narkotikaförebyggande arbete som är mer likvärdigt i olika delar av landet. Länsstyrelsen ser mycket positivt på att anordna utbildningar och erfarenhetsutbyten mellan länsstyrelser då det sannolikt bidrar till ökad kvalitet i alla led, från nationell till lokal nivå. Förslagen som fokuserar på barn och unga överensstämmer till stor del med de behov Länsstyrelsen identifierat. Skolan är en viktig arena, där Länsstyrelsen ser att det finns behov av tydlighet och stöd i det narkotikaförebyggande arbetet. Vi anser också att det finns behov av riktlinjer och stöd kring hur information om narkotika kan kommuniceras till olika målgrupper, särskilt till unga samt föräldrar.

Länsstyrelsen anser även att förebyggande arbete mot alkohol, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar i högre utsträckning bör inkluderas i de föreslagna förebyggande insatserna. Det är också viktigt att kunskapsstöd, förvaltning av metoder samt förebyggande program utformas så att det underlättar samverkan med brottsförebyggande arbete och det breda folkhälsoarbetet. Länsstyrelsen vill belysa vikten av att särskilt inkludera metoder anpassade för kommuner med lägre befolkningstäthet och med mindre resurser. Det behöver även finnas mottagare för stödet och resurser för att arbeta med att implementera det förebyggande programmet på lokal nivå.

14 Förslag för att stärka förutsättningarna för narkotikaförebyggande arbete

14.3 Folkhälsomyndigheten ska få i uppdrag att ta fram kunskapsstöd i syfte att höja kvaliteten i förebyggande arbete

Länsstyrelsen delar uppfattningen att det finns en otydlighet i hur det förebyggande arbetet ska bedrivas och att kommuner därför prioriterar olika. Vi ser därför ett stort behov att på nationell nivå sammanställa den kunskap som finns om förebyggande arbete och att målgruppsanpassa materialet. Det underlättar prioriteringar och val av insatser på lokal nivå.

Länsstyrelsen anser även att förebyggande arbete inom alkohol, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar bör inkluderas i ett sådant kunskapsstöd. Dessa områden kan till stor del kopplas till samma risk- och skyddsfaktorer. Stödet skulle då också anpassas till befintliga strukturer på nationell, regional och lokal nivå där arbetet

ofta utgår från den nationella ANDTS-strategin. Lokala samordnare har ofta ett ännu bredare uppdrag som även omfattar till exempel brottsförebyggande arbete eller hela folkhälsoområdet. Detta är också i linje med utredningens bedömning (14.2) om att kommunerna i ökad grad bör samordna det förebyggande arbetet mellan olika sektorer.

Vi anser att regionala utbildningar för länsstyrelser blir ett viktigt led i att sprida kunskapen från nationell till lokal nivå. Även regelbundet erfarenhetsutbyte är viktigt för att stärka länsstyrelsernas roll. Länsstyrelsen anser att en samordning av vägledningar och kunskapsstöd från nationell nivå underlättar för samordning på regional och lokal nivå vilket skapar bättre förutsättningar för samverkan.

14.3.2 Ett nationellt stöd för förvaltning av metoder och arbetssätt bör testas

Länsstyrelsen delar uppfattningen att många kommuner har behov av information om vilka metoder som har stöd i forskning och som rekommenderas på lokal nivå i en svensk kontext. Vi bedömer att en förvaltning av ANDTS-förebyggande metoder i kombination med det kunskapsstöd som föreslås under 14.3.1 har potential att bidra till ett mer likvärdigt och kunskapsbaserat arbetssätt i landets kommuner. Länsstyrelsen anser att den aktör som får samordningsansvaret även bör få i uppdrag att sprida erfarenheter från pilotsatsningen samt finnas tillgänglig vid behov av stöd. Länsstyrelsen vill också understryka vikten av att inkludera metoder som är anpassade till kommuner med lägre befolkningstäthet och med mindre resurser. Mindre kommuner har generellt en sämre utveckling vad gäller skador och ohälsa kopplat till ANDTS.

14.4 Satsningarna på att stärka strukturen för samverkan om tidiga insatser bör fortsätta

Länsstyrelsen anser att tidiga samordnade insatser är en viktig del i det förebyggande arbetet och att lärdomarna från satsningen därför behöver spridas och nå ut till fler aktörer på alla nivåer än hittills. Länsstyrelserna skulle med fördel kunna involveras i spridningsarbetet.

14.5.1 Föräldrastöd bör göras tillgängligt för fler föräldrar

Länsstyrelsen delar bedömningen att den pågående satsningen för ökat föräldrastöd är positiv och bör ha en långsiktig fortsättning. Vi vill även belysa att ett universellt föräldraskapsstöduppdrag till länsstyrelserna skulle bidra till den regionala stödstrukturen.

Länsstyrelsen anser att det behövs mer kunskap om hur yrkesverksamma kan kommunicera om narkotika med föräldrar och andra målgrupper på ett ändamålsenligt sätt. I detta ingår även kunskap om hur föräldrar och andra viktiga vuxna i sin tur kan kommunicera med barn och unga. Länsstyrelsen delar därför bedömningen att stödet bör kompletteras med information om hur föräldrar kan kommunicera om narkotika med sina barn. Vi betonar vikten av information om hur föräldrar kan kommunicera om narkotika behöver förmedlas i en bredare kontext med fokus på relationen mellan förälder och barn.

Länsstyrelsen instämmer i att det nationella hälsoprogrammet för barn och unga också bör inkludera rekommendationer om föräldraskapsstödjande insatser, och hur sådana insatser kan tillgängliggöras för alla föräldrar. Länsstyrelsen delar bedömningen att föräldraskapsstödet aktivt bör verka för att fånga upp de föräldrar som är i störst behov av stöd, till exempel föräldrar till barn med samsjuklighet.

14.5.2 Skolverket bör få i uppdrag att ta fram stöd för skolans hälsofrämjande och narkotikaförebyggande arbete

Länsstyrelsen delar bedömningen att det behövs vägledning för huvudmännen för grund- och gymnasieskolor om att upprätta en policy med handlingsplan. Vi vill särskilt understryka vikten av att inkludera information om hur ett effektivt ANDTS-förebyggande arbete i skolan kan utformas.

Utifrån kontakt med lokala samordnare i länets kommuner samt resultat från länsrapportens undersökning anser Länsstyrelsen att kommunerna behöver mer stöd i narkotikaförebyggande arbete i skolorna, både när det gäller utbildning av skolpersonal och stöd till elever och vårdnadshavare. Om varje skola utvecklar en policy och en handlingsplan som beskriver skolans narkotikaförebyggande arbete samt tydliggör rutiner och vilka insatser som vidtas när

elever använder narkotika, kan detta leda till ett mer likvärdigt arbete.

Länsstyrelsen anser att en sådan vägledning även bör innefatta alkohol, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar. Av vägledningen bör det också framgå varför skolpolicys är en viktig förebyggande åtgärd. Det behövs också mer kunskap om hur skolpersonal kan kommunicera med elever om narkotika, vilka insatser som har stöd i forskning och beprövad erfarenhet samt vilka skolbaserade insatser som rekommenderas av Skolverket och Folkhälsomyndigheten. Vi delar utredningens bild av att det idag finns exempel på metoder som används vilka saknar evidens.

14.5.3 Satsningarna på att begränsa tillgängligheten till narkotika bör fortsätta

Länsstyrelsen anser att arbetet mot illegala försändelser utgör en god samverkansgrund för ANDTS- och brottsförebyggande arbete. Metoden bygger på delar från andra utvärderade metoder. Länsstyrelsen bedömer att metodstödet kan vara ett bra verktyg i arbetet med att minska tillgängligheten till narkotika via postförsändelser. Länsstyrelsen vill dock understryka att en prioritering av arbetet mot illegala försändelser innebär att tid behöver avsättas från både brottsförebyggande samordningen och i viss mån ANDTS-samordningen på Länsstyrelsen. För att undvika att annat pågående arbete nedprioriteras behöver resurser avsättas för satsningen.

14.6 Folkhälsomyndigheten ska få i uppdrag att förmedla kunskap om narkotika och hälsoeffekter

Länsstyrelsen anser att det är positivt att lokala och regionala samordnare kan hämta faktabaserad kunskap hos en central nationell aktör. En gemensam kunskapsgrund bidrar till att arbetet på nationell, regional och lokal nivå kan bli mer likvärdigt. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning om att informationen bör anpassas till olika målgrupper och inte bidra till majoritetsmissförstånd, det vill säga en felaktig uppfattning om att majoriteten använder narkotika, eller väcka nyfikenhet att prova narkotika. Länsstyrelsen ser ett behov av att komplettera kunskapen med tydliga riktlinjer om hur information om narkotika bör kommuniceras till olika målgrupper.

Kapitel 15 Ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

15.1 Regeringen ska anta ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att anta ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga. Av utredningen framgår att programmet ska bidra till att uppnå regeringens övergripande mål om ett samhälle fritt från narkotika. Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande av hur programmet bidrar till utredningens förslag om nytt övergripande narkotikapolitiskt mål med minskade skador av narkotika.

15.2 Insatser i programmet för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

Länsstyrelsen tillstyrker alla delområden som föreslås i programmet. Länsstyrelsernas synpunkter på de olika delområdena berörs närmare under kapitel 14. Länsstyrelsens samlade bedömning är att insatserna kan bidra till mer likvärdigt narkotikaförebyggande arbete av högre kvalitet samt bättre stöd och vård för barn och unga.

Pilotverksamheten Mini-Maria resursmottagning i Västra Götaland har utvärderats under 2023-mars 2024. Mottagningen tar emot unga upp till 21 år med samsjuklighet i form av omfattande substansbruk och samtidig psykiatrisk problematik. Länsstyrelsen framhåller vikten av att beakta och använda de värdefulla resultat som utvärderingen genererat i utvecklandet av samordnade vård- och stödverksamheter för barn och unga. Detta knyter också an till utredningens bedömningar under kapitel 16.7 och 16.8.

Länsstyrelsen anser också att programmet i så stor utsträckning som möjligt bör inkludera alkohol, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar. Vi anser också att det bör utformas så att det underlättar för samverkan med det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå. Länsstyrelsen anser vidare att det är viktigt att ungas erfarenheter tillvaratas när programmet tas fram och implementeras.

15.3 Länsstyrelserna ska få i uppdrag att stödja kommunerna i genomförandet av programmet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att ge länsstyrelserna i uppdrag att stödja kommunerna i genomförandet av programmet. Det är viktigt att det finns adekvata resurser för uppdraget. Länsstyrelsen anser att ansvaret för att ta fram kunskapsstöd bör ligga hos Folkhälsomyndigheten i stället för länsstyrelserna i linje med förslaget i kapitel 14.3. Ansvar för att sprida kunskapsstöd regionalt och dela erfarenheter från lokala projekt kan däremot ligga på länsstyrelserna. På lokal nivå behöver det finnas en tydlig mottagare för stödet och resurser för att arbeta med att implementera programmet. Särskilt mot bakgrund av att omfattningen av det ANDT-förebyggande arbetet i landets kommuner har minskat under de senaste åren. Arbetet bör läggas upp på ett sådant sätt så att det främjar samverkan med andra närliggande områden, särskilt det brottsförebyggande arbetet och det breda folkhälsoarbetet.

Kapitel 21 Förslag om skadereducering och lågtröskelverksamheter

21.2.2 Målet för narkotikapolitiken kan behöva förändras

Länsstyrelsen anser att ett reviderat narkotikapolitiskt mål bör kunna inrymma två ambitioner: minskad användning av narkotika samt minskade skador orsakade av narkotika. Länsstyrelsen anser i linje med utredningen att det inte bör vara krav på drogfrihet för att ta del av insatser som syftar till att minska skadorna av narkotikaanvändning. Vi framhåller samtidigt vikten av att det narkotikapolitiska målet fortsatt har ett tydligt fokus på att minska förekomsten av narkotika i samhället och förebygga användning, särskilt bland barn och unga. Utredningen uttrycker att *"En folkhälsobaserad narkotikapolitik syftar till att förhindra användning av narkotika, och kombineras med en human narkotikapolitik som också syftar till att begränsa skador som uppkommer till följd av narkotikaanvändning"*. I den föreslagna omformuleringen av målet osynliggörs dock det folkhälsobaserade perspektivet.

Enligt barnkonventionen ska barn skyddas från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen. ANDTS-strategin lyfter också barn och unga som en särskilt viktig målgrupp. Strategin har målsättningar som handlar både om att antalet barn och unga som

börjar använda narkotika ska minska, men också om att barn ska skyddas från skadliga effekter av narkotika. Det är därför viktigt att det nationella målet har en tydlig ambition om att minska förekomsten genom att förebygga användning av narkotika, men samtidigt värnar om liv och hälsa för personer som brukar narkotika. Länsstyrelsen saknar en analys av vad förslaget skulle innebära för barn och unga och ser att det finns en risk för negativa konsekvenser för denna målgrupp. Vi understryker vikten av att göra en barnkonsekvensanalys inför beslutet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsöverdirektören Jörgen Peters med länsamordnare Amanda Walter Söderberg som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Annika Lidström medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.